

Nem lenne-e. helyénvalóbb Eötvös elgondolásai közé inkább az iskolázás világivá tételét, a közös iskola létesítését sorolni, mint az állami iskolákét. Azonosítható-e a nevelés fogalma KÁLMÁNNAL a nemzetneveléssel, tekintve, hogy ez a fogalom más irányzat legfőbb jellemzője?

Szívesen vettünk volna legalább vagy sommás összefoglalást, vagy a jegyzetben bibliográfiai utalásokat az érdeklődők számára a szakoktatás, a kisdedová, a felsőoktatás területéről, amelyeket a kötet a bevezetésben ugyan eleve kizárt tárgyalási köréből, de a 128. oldalon mégis szóba kerültek.

A hibáztatás helyett dicsérjük azonban inkább szerzőnk vállalkozását, és fogjuk fel a kötetet olyan kezdeményezésnek, amely alapját képezheti a korszakot felölelő, remélhetőleg szintén megírásra kerülő monográfiának, amelyből kiküszöbölhetők a fentebb kiragadott pontatlanságok. Eltekintve ezektől, a feldolgozás jelen formájában is megérdemli figyelemre méltó értékeinek kidomborítását.

FELKAI LÁSZLÓ

TANULMÁNYOK AZ IFJÚSÁG TESTI NEVELÉSÉRŐL

Budapest, 1975. Sport Kiadó. 231 oldal

A kötetet az MTA Elnöksége Közoktatási Bizottsága és az Oktatási Minisztérium által létrehozott Szomatikus Nevelési Munkacsoport állította össze. Ez a munkacsoport ifjúságpolitikai és közoktatáspolitikai törekvéseink egyik sarkalatos kérdésével, az ifjúság testi nevelésével foglalkozik. E terület sokrétű feladatainak köréből válogatta ki témáit, célul tűzve ki, hogy nemcsak a hagyományos értelemben vett testi nevelés szűkebb területéről, hanem azzal határos kérdésekkel is foglalkozzon. Ezzel segítséget kívánnak adni minden pedagógusnak a tanulók alaposabb megértéséhez, ami alapvető egyik feltétele a velük való tökéletesebb foglalkozásnak.

Már a kötet indító gondolatai között — melyet SZENTÁGOTHA János írt — jó néhány izgalmas kérdés merül fel az olvasóban. A könyv tematikája láttán ugyanis elsősorban arra várunk válasszt, hogy vajon a hagyományos „testi nevelés” elnevezést mint pedagógiai terminológiát, miért váltja fel a munkacsoport a „szomatikus” kifejezéssel? Amennyiben ezt azért teszi — ahogyan a bevezető megfogalmazza — hogy a „testnevelés” fogalom tágabb értelmet nyerjen, akkor melyik az az „irány”, amely felé kiterjeszteni kívánják a hagyományos értelmezést? Bár a kötet kaleidoszkopikus összeállításban sok érdekes kérdésben foglal állást a testi nevelésben, ténylegesen a „hagyományosnál” szélesebb értelemben, úgy érezzük, mégsem kapunk egyértelműen választ az előbbi két kérdésünkre. Ha mégis meg kellene fogalmaznunk, ezt a kiterjesztési törekvést, elsősorban a testi nevelés színterei irányában (iskolán kívüli, óvodai, munkahelyi, tanárképzés problémái felé), valamint a biológiai és szociológiai aspektusok felé érzékeljük. Mindkettőt szükségesnek és jelentősnek tartjuk, különösen ha a személyiséget a marxista pedagógiai értelmezésben az egyénnel a természeti—társadalmi környezettel kialakult és döntő módon öntevékenységben megnyilvánuló kapcsolatrendszereként fogjuk fel. Ebben az értelemben ugyanis a környezet a személyiség és a tevékenység szükségszerű kölcsönösen egymáshatoló rendszert alkotnak.

Ugyancsak a Bevezető fogalmazza meg azt a még jelentősebb és a pedagógiai praktikum részéről is sürgetőbb igényt, mely szerint a testi nevelés terén jelentkező lényeges feladatok más nevelési feladatok megoldásának kölcsönhatásában valósulhatnak meg maradéktalanul, vagyis — tegyük hozzá — csak az egész pedagógiai folyamaton belül.

NÁDORI László indító tanulmánya korszerű képet ad szocialista testkultúránk társadalmi jelentőségéről. A testnevelés és sport-társadalmi funkcióit újszerű megfogalmazásban szintetizálja. Így például elemzi az emberi tevékenységstruktúra átalakulását a magasabb iskolázottság, szak-képzettség növekedésének hatására; külön jelentőséggel kiemeli a tudományos-technikai forradalom hatását az ember és környezete viszonyának alakulására, amely változások az ember életkörülményeinek, életmódjának, szükségleteinek és lehetőségeinek átalakulásához vezetnek; vagy a szabadidő-struktúra módosulása — mindezek mint konkrét társadalmi jelenségek a testi nevelés és sport feladatainak újrafogalmazására készítetik a szakembereket.

Átfogó módon, de az előbbi tanulmányhoz képest mégis szűkebb értelemben olvashatunk az iskolai testnevelés és sport jellemzőiről és fejlesztésének feladatairól PÁRICSKA Zoltán tanulmányában. Pedagógiai megfogalmazású az az igény, amely az iskolai testnevelés és sport hatékony továbbfejlesztésének kulcspozíciójába magát a tanulót helyezi, akinek képessé kell válnia arra, hogy testedzési, sportolási igényei önállóan is képes legyen kielégíteni, megkeresni. Ennek kialakításában fokozott felelősség hárul a testnevelőre, illetve megvalósításának sikere függ attól, hogy mennyire tudjuk a testnevelés és sport ügyét az oktatónevelőmunka szerves részévé tenni a gyakorlatban és a pedagógusok szemléletében egyaránt. A tanulmány állást foglal abban a kér-

désben is, hogy az iskolai testnevelés, összhangban a tanórán kívüli sporttal, *együttesen* szolgálják az ifjúság testi fejlődését. A szerző a két tevékenység funkciójának differenciálását tartja szükségesnek egészséges mértékben, mivel az iskolai testnevelés az ifjúság egész tömegére vonatkozik, a sport erre épülően a minőségi kiválasztást segíti elő.

Tulajdonképpen az előzőekkel szervesen összefügg KOLTAI Jenő írása a testnevelő tanárképzés korszerűsítési törekveiről. Lényeges szempontként hangsúlyozza ugyanis a szerző a *testnevelő tanári munkával* kapcsolatosan jelentkező megnövekedett sokrétű társadalmi elvárást, az ún. „közéleti tevékenységet”. Ennek tudomásulvétele a Testnevelési Főiskola számára sokrétűen átgondolt és megújuló képzés-nevelési konzekvenciákhoz vezet.

A tanulmányok külön csoportjába tartoznak a következők: CSÉRPÁNYI Lóránd: *A gyermek szomatikus és lelki fejlődése 6 éves korig*. Melyek azok a rejtett szervi és ezekhez kapcsolódó pszichés okok, melyek aktuálisan vagy permanensen gátolják a gyermek szomatikus nevelését? — HÁMORI József: *Idegrendszeri fejlődés és mozgásszerveződés kölcsönhatása 6—18 éves korúaknál* — KAMARÁS Ilona, GÁLFY Erzsébet: *A serdülők egészségügyi helyzete — ajánlások* — Kiss László: *A testi nevelés problémái, az iskolai környezet hatása a gyermekek életmódjára*. Ez a része a tanulmánykötetnek „külön él”, önmagáért beszél! Megdöbbentő képek sora iskolaegészségügyünk mai helyzetéről. Ugyanakkor elhangzik az egyértelmű állásfoglalás is tennivalóinkról (105 old.). Az *egészséges életvitel, egészségvédelem új felfogására, átértékelésére van szükség*, a nevelés—oktatás egységes tudatos akciói révén olyan folyamat kialakítására, amelyben az *egészséges élet megvalósítása az ember életének minden mozzanatára kiterjed*. A mi társadalmunk embere a helyes ismeretekre támaszkodva érte meg és meggyőződése folytán maga teremte meg: a *biológiai és pszichikai értelemben vett — hozzálenének szociális értelemben is — egészséges élet gyakorlatát*. Leginkább e tekintetben tudunk egyetérteni a könyv alapkoncepciójával, amennyiben a testi nevelést tágabban értelmezve — az iskolai testnevelést és sportot meghagyva a centrumban — az ifjúság egészséges fejlődése érdekében az „egészségre nevelés” fogalmát használja.

A testnevelés mint tantárgy tartalmi kérdéseivel foglalkoznak a következő tanulmányok: BURKA Endre: *A testnevelés műveltségtartalma* — NYIRI János: *A középiskolai tanterv értékelése, ajánlások az 1978-as tanterv elkészítéséhez* — KÁLMÁNCHÉY Zoltán: *Az érvényben levő általános iskolai testnevelési tanterv rövid értékelése*. Ezek közül kiemeljük BURKA Endre írását, amely elvi síkon és korszerű tudományos igénnyel elemzi a testnevelés műveltséganyagának kiválasztási szempontjait. Középpontba helyezi ebben a gondolatmenetben a *tanulók cselekvőképességének fejlesztését*, mint nevelési és oktatási szempontból egyaránt jelentős feladatot, amelynek első sorban a *felnöitkorban önállóan végzett testedzésre való előkészítésben van nagy szerepe*. A testnevelésnek egy általános irányú képzés megvalósítása mellett modelleket is kell nyújtania arra, hogy hogyan iktathatja be a mai tanulóifjúság a maga jelenlegi és felnöitkori életrendjébe a testnevelést és a sportot. Kísérletet tesz a szerző arra is, hogy az általa megjelölt feladatnak eleget tevő és a műveltség minimumot tartalmazó tantervi követelményeket, mozgásos cselekvésanyagot körvonalazza. A szakvélemény széles körét, úgy gondoljuk, a tanulmánynak ez a része fogja első sorban aktivizálni, esetleg vitára is indítani.

Végül megemlítjük azt az igényes, sokszempontú szociológiai felmérést, amelyet NÁDORI László és SZILASI Györgyi végeztek egy munkáskerület (Csepel) ifjúságának körében. A kutatás a tanulók (10—18 évesek) iskolán kívüli testnevelését és sportját elemezte a *konkrétan ható szociológiai tényezők* tükrében. Az eredmények messze túlmutatnak a szociológiai jellegű ténymegállapítások szokásos átlagolt értékeinél, s különösen az összefoglalóban konkrét pedagógiai konzekvenciákig, feladatmegjelölésekig jutottak el. Mint érdekességet említjük meg a kutatásnak azt az eredményét, mely az ilyen jellegű vizsgálatoknál egyébként problematikus szokott lenni: a konkrét helyileg ható tényezők és az országos átlag relációjának figyelembevételét. Ebben a tanulmányban ezt a hibaforrást tudatosan elkerülve ennek a relációnak analíziseképpen jelentős, pozitív irányú eltéréseket kaptak az országos helyzethez képest.

A testi nevelés iskolán kívüli, de egy korszerű pedagógiai szemlélet alapján ahhoz egyre szorosabban kapcsolódó sztereitőről örömmel üdvözölhetjük KUNOS Andrásné és SZEMERÉY ANDORNÉ tanulmányát *A óvodai testnevelés helyzete, értékelése és ajánlások* címmel, valamint ANTAL József *A munkahelyi testnevelésről* írt cikkét.

Összefoglalva: a kötet szerzői a teljesség igénye nélkül, de sokrétűen elemzik a testi nevelés helyzetét és feladatait — valóban egyetérthetünk a bevezetővel — sok hasznos szempontot adva a szakembereknek és ösztönzést a további elemző munkához.

BIRÓNÉ NAGY EDIT